

همراهی ناشران از نتایج جشنواره است

پای صحبت محمد ناصری،
دبیر سیزدهمین جشنواره کتاب‌های
آموزشی و تربیتی رشد

اشاره جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد در سیزدهمین دوره خود به نقطه‌ای رسیده است که شاهد رشد آثار تألیفی و همچنین آثار مناسب و استاندارد هستیم. همکاری بیشتر با ناشران و رسیدن به زبانی مشترک با آن‌ها در زمینه تولید کتاب‌های آموزشی و تربیتی استاندارد از دیگر موضوعاتی است که محمد ناصری دبیر جشنواره، آن‌ها را نتیجه فعالیت‌های بخش سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی می‌داند. بنا به گفته وی امسال برای نخستین بار، فهرست کتاب‌ها و منابع آموزشی برای تمام مدارس کشور فرستاده شده است.

نکته بسیار مهم دیگر، حرکت رو به رشد کتاب‌های مناسب طی سال‌های برگزاری جشنواره است. شبکه داوری ما متشکل از مؤلفان کتاب‌های درسی، معلمان مجرب و مؤلفان صاحب‌نام و صاحب تجربه است. ما با همین مکانیزم داوری رو به رشد حرکت می‌کنیم که به‌نظر امر مبارکی است. علاوه بر این، ارتباط بین بدنه کارشناسی به‌ویژه درباره رویکردهای کتاب‌های جدیدالتألیف با ناشران بسیار بیشتر شده است. به‌ویژه با برگزاری کارگاه‌های آموزشی که دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی برگزار می‌کند، حرف‌ها و انتظارات صریح و صادقانه در میان گذاشته می‌شود. موضوع دیگر مربوط به دسترسی برخی ناشران به کتاب‌های درسی پیش از انتشار آن‌ها در سال‌های گذشته است. به این ترتیب در شبکه غیرعادلانه‌ای، برخی ناشران به محتوای کتاب‌های درسی دست پیدا می‌کردند و براساس آن، کتاب کار منتشر می‌کردند. اصلاح این جریان توسط سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و دفتر تألیف کتاب‌های درسی و نگاهی که ریاست سازمان به این موضوع داشت، این مسئله را شفاف و اصلاح کرد. به این ترتیب در سال‌های اخیر کتاب‌های درسی به محض آماده‌سازی هر بخش، در سایت قرار می‌گیرند و بر این اساس هیچ ناشری، هیچ رانتهی در اطلاعات مربوط به کتاب‌های درسی ندارد.

ورود گسترده‌تر به همه حوزه‌ها و نه فقط حوزه کتاب‌های کمک‌درسی یا کمک‌آموزشی از جمله ادبیات داستانی، از دیگر گام‌های جشنواره در سال‌های اخیر است. البته در اضافه شدن این بخش معاونت پرورشی هم نقش داشت. معاون وقت وزارت آموزش و پرورش درخواست کرد و این موضوع نوعی اجابت گفتن

◀ **امسال سیزدهمین دوره جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد برگزار می‌شود. طی این دوره‌ها چه روندی را پشت‌سر گذاشته‌ایم؟**

نسبت به سال‌های نخست جشنواره اتفاقات قابل توجهی را شاهدیم. در سال‌های نخست برگزاری جشنواره در برخی از بخش‌ها خلأهای قابل توجهی داشتیم. ۱۵ سال پیش فرهنگ‌نامه و دانش‌نامه برای مخاطب دانش‌آموز نداشتیم چرا که کار پرهزینه و زمان‌بری بود که نیاز به حوصله و تیم قوی داشت. از این‌رو دانش‌نامه جزء مطالباتی بود که در سامان‌دهی مطرح و تکرار می‌شد. خوشبختانه امروزه ناشران خوب و قوی با سرمایه‌گذاری‌های خوب در این حوزه فعالیت می‌کنند و کتاب‌های مرجع مختلف در زمینه‌های گوناگون تعلیم و تربیت منتشر می‌کنند. اگر روزی انتشار آثار مرجع کار تعداد محدودی از ناشران دولتی بود امروزه ناشران خصوصی هم به این حوزه وارد شده‌اند. یکی از نتایج این اتفاق می‌تواند آن باشد که وقتی پیامی مستمراً از آموزش و پرورش به ناشران داده می‌شود، ناشران وارد این حوزه می‌شوند و در نتیجه به نیازهای واقعی مخاطبان پاسخ داده می‌شود. به‌نظر من سامان‌دهی در این موضوع نقش خود را به‌خوبی ایفا کرده است.

یکی دیگر از گام‌های جشنواره، رشد آثار تألیفی است. به گزارش اسناد موجود، در سال‌های اول تعداد کتاب‌های تألیفی بسیار کم بود اما اکنون به تعداد قابل توجهی رسیده است و به‌نظر من یکی از جاهایی که دائماً در این آتش دمید، سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی بود. حتی در سال‌های اخیر جشنواره سامان‌دهی هر ساله برگزار می‌شود تا این صدا را به گوش اهالی کتاب برساند.

به بخشی از نیازی بود که معاونت پرورشی احساس کرده بود. بنابراین ما فقط دنبال طیف خاصی از کتاب‌ها نیستیم و همه آثارى که بخشی از نیازهای تعلیمی و تربیتی مخاطبان را پاسخ دهد برای ما اهمیت دارد و البته باید معاونت محترم پرورشی هم، معیارش در خرید کتاب، خرید کتاب‌های استاندارد و مناسب معرفی شده از سوی سازمان باشد. در آخر هم باید به بازنگری و بازنویسی اسناد تولید شده اشاره کنیم. به هر حال سندی که ۱۵ سال پیش تولید شده نیاز به بازنگری و اصلاح داشت که این امر هم انجام گرفت.

در این دوره از جشنواره چند عنوان کتاب بررسی شد؟

امسال ۴۳۶۶ عنوان کتاب مناسب وجود دارد که در سال‌های ۹۳ و ۹۴ به دبیرخانه رسیده‌اند. می‌دانید که ما کتاب‌های مناسب را بر حسب امتیازی که کسب کرده‌اند، به سه درجه تقسیم می‌کنیم که البته امسال، کتاب‌های درجه سه را از چرخه بازداوری و نگاه جشنواره‌ای حذف کردیم. ۱۰۷۳ عنوان کتاب در گروه‌های درجه یک و دو قرار می‌گرفت که در ۲۲ گروه توسط ۶۸ داور بررسی شدند. این ۲۲ گروه، ۳۹ سهمیه برای معرفی کتاب برگزیده و تقدیری دارند که در روز اختتامیه این کتاب‌ها معرفی می‌شوند.

بیشتر از یک دهه است که جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد بر گزار می‌شود که طی آن با ناشران در ارتباط بودیم. فکر می‌کنید بعد از یک دهه تلاش می‌توانیم بگوییم با ناشران به درک متقابلی از مفهوم کتاب کمک آموزشی استاندارد رسیده‌ایم؟

گفت‌وگو در این زمینه ادامه دارد. مثلاً یکی از موضوعاتی که ناشران مطرح می‌کنند درباره معیارها و سنج‌های داوری است. به این منظور قرار است با همراهی ناشران، برگه‌های ارزشیابی را بازخوانی کنیم تا به نقطه‌ای برسیم که بهتر آثار را ارزیابی کنند. البته باید بر همراهی بسیار خوب ناشران در حوزه کتاب با آموزش و پرورش تأکید کنم. گفت‌وگو بسیاری از مسائل را حل می‌کند. اما هر ناشری می‌خواهد اثرش بهترین تلقی شود که دیگر این موضوع مربوط به صحنه رقابت است. اما به نظر من باب گفت‌وگو با ناشران در فضای دوستانه و علمی و فرهنگی باز شده که از برکات جشنواره است. این گفت‌وگوها ما را به هم نزدیک‌تر و با هم صمیمی‌تر کرده است.

یکی از موضوعاتی که برخی ناشران به آن اشاره می‌کنند، تفاوت بین نیاز جامعه آموزشی با استانداردهای جشنواره و سامان‌دهی است. چگونه می‌توان این شکاف را کم کرد؟

هر گاه جامعه نیازهای کادش را اصلاح کند، همچنین زمانی که برخی ناشران به خاطر سود آبی، بر آتش این نیازهای کاذب ندمند و اولیا برای تهیه کتاب به استاندارد بودن آن توجه کنند بسیاری از مسائل حل و فصل می‌شود.

گاهی برخی ناشران در بازار کاذب با تبلیغات بزرگ‌نمایی شده وارد شده و به خاطر سودشان حاضرند بسیاری مسائل را نادیده بگیرند. وقتی جامعه به سمت کتاب‌هایی می‌رود که آموزش و پرورش آن‌ها را غیراستاندارد می‌داند مبنایی است بر اینکه بفهمیم چه قدر ذائقه جامعه بد شده است. در همه مسائل فرهنگی این‌طور است. کمیت و ذائقه بخشی از مردم به معنای استاندارد بودن آن

نیست. جایی که کتاب درسی را تولید می‌کند، شاخص‌های کتاب استاندارد را هم مشخص کرده است. حال می‌توان راجع به این شاخص‌ها گفت‌وگو کرد که این گفت‌وگو در حال انجام است.

علاوه بر جشنواره، به منظور معرفی آثار مناسب، کتاب‌نامه هم تولید و منتشر می‌شود که امسال تغییراتی داشته است. بله. تغییر اساسی این است که تا سال گذشته کتاب‌نامه ۱۰ درصد مدارس را پوشش می‌داد اما امسال به ۱۰۰ درصد رسیده است. افزایش پوشش‌دهی مدارس از دیگر نکاتی بود که ناشران هم خواهان انجام آن بودند که محقق شد.

در دوره‌های قبلی جشنواره نگاه ویژه‌ای به معلمان مؤلف داشتید. آیا این دوره هم همین‌طور خواهد بود؟

تعریف ما از معلم مؤلف کسی بود که معلم رسمی و شاغل باشد. اما اگر کمی نگاهمان را گسترده‌تر کنیم می‌بینیم فردی که چند سال تجربه معلمی دارد و حالا کتاب تألیف می‌کند یا استاد دانشگاهی که در کار تألیف است و یا معلمی که در مدارس غیردولتی فعالیت

می‌کند حتماً دستی بر آتش تعلیم و تربیت دارند که در این حیطه کار می‌کنند. بنابراین معلمان مؤلف افراد بیشتری را شامل می‌شود اما یکی از اقدامات ما شرکت دادن معلمان در داوری آثار بود. معاونت کتاب دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، از معلمانی که تجربه تألیف داشتند دعوت کرد و طی کارگاه‌های آموزشی نحوه داوری آثار را ارائه کرد. از بین افرادی که دعوت شده بودند، تعدادی از آن‌ها اکنون ارزیاب کتاب‌های آموزشی و تربیتی

رشد و حتی داور جشنواره‌اند. حضور معلمانی که به ذوق خود کتابی تألیف کرده‌اند در فضای کتاب‌ها و نوشتن باعث افزایش انگیزه‌های آنان می‌شود تا دوباره دست به قلم شوند.

سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی علاوه بر کتاب، سایر منابع آموزشی و تربیتی مثل فیلم‌ها و نرم‌افزارها را هم شامل می‌شود. آیا برای این نوع از منابع هم برنامه‌ای دارید؟

بله اما کسانی که باید در این حوزه سرمایه‌گذاری کنند، آن قدر که درباره کتاب مجاب شده‌اند درباره منابع دیگر نشده‌اند. به هر حال برای ساخت فیلم یا نرم‌افزار، سرمایه بسیاری لازم است. اما من دورنمای این موضوع را مثبت می‌بینم. به این جهت که اکنون رسانه‌های نوین گوی سبقت را از رسانه‌های مکتوب رفته‌اند. بنابراین ما باید افراد فعال در این بخش را تشویق کنیم؛ همان‌طور که درباره کتاب و در سال‌های نخست جشنواره این اقدامات را انجام دادیم. درست است که رشد این بخش منوط به سرمایه‌گذاری افراد فعال در این حوزه است اما همان کاری را که راجع به کتاب توانستیم انجام دهیم درباره منابع دیگر هم می‌توانیم. یکی از راه‌های تشویق آن‌ها هم معرفی آثار مناسب‌شان در کتاب‌نامه است که این موضوع برای اولین بار امسال اتفاق افتاد و منابع غیرمکتوب مناسب هم معرفی شدند.

باب گفت‌وگو با ناشران در فضای دوستانه و علمی و فرهنگی باز شده که از برکات جشنواره است. این گفت‌وگوها ما را به هم نزدیک‌تر و صمیمی‌تر کرده است